

<https://doi.org/10.15407/economyukr.2026.02.059>

УДК 657.330.34:338.1

JEL: M41, C10

В.В. НОВІКОВ, аспірант кафедри обліку та оподаткування
Київський кооперативний інститут бізнесу і права
вул. Юлії Здановської, 18, 03022, Київ, Україна
e-mail: vnv1241@ukr.net
ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-2489-9268>

СПРОЩЕНА СИСТЕМА БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ Й ОПОДАТКУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ І ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

Розглянуто сучасні підходи до трансформації спрощеного обліку й оподаткування у відповідь на соціальні та економічні виклики воєнного стану. Визначено напрями адаптації методології спрощеного обліку до потреб бізнес-середовища і вимог інформаційного простору. Розглянуто можливості розв'язання соціально-економічних проблем через реформування обліку і оподаткування малого підприємництва.

Ключові слова: *спрощений облік; спрощена система оподаткування; воєнний стан; цифровізація.*

Ключова соціально-економічна проблема України в умовах війни і в період повоєнної відбудови полягає в необхідності соціального забезпечення широких груп населення: ветеранів, інвалідів, внутрішньо переміщених осіб тощо. Через внутрішню міграцію поширилося структурне безробіття — переміщеним особам складно знайти роботу на новому місці через відсутність у регіоні попиту на їх фахову спеціальність. Соціальна підтримка громадян вимагає величезних асигнувань з бюджету. Отже, потрібно шукати нові підходи до вирішення проблеми соціально-економічного забезпечення населення.

У цьому контексті інтерес становлять погляди автора «сінгапурського економічного дива» Лі Куан Ю: «Спостерігаючи за зростаючою вартістю

Ц и т у в а н н я: Новіков, В. (2026). Спрощена система бухгалтерського обліку й оподаткування в умовах воєнного стану і повоєнної відбудови України. *Економіка України*. 69. 02(771). 59—71. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2026.02.059>

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2026. Стаття опублікована на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

соціального забезпечення..., ми вирішили відмовитися від подібної практики. ...Система соціального забезпечення підривала у людей усвідомлення того, що у житті слід покладатися на себе. ...Ця низхідна спіраль стає нескінченною, у міру того, як мотивація людей до праці слабшає, а продуктивність праці знижується. Люди втрачають прагнення досягати успіху, бо сплачують надто багато податків. З іншого боку, вони починають залежати від держави у задоволенні своїх основних потреб» (Лі Куан Ю, 2016, с. 127). Ідеться про зниження соціальних витрат, натомість громадянам надаються широкі можливості для самозабезпечення з оптимальним рівнем оподаткування. Створення умов для широкого залучення громадян до малого підприємництва може стати рішенням, яке утримуватиме стабільність у країні й дозволить швидко відновитися після війни.

С. Скрипник із співавторами (Скрипник та ін., 2023) визначають мале підприємництво як особливий вид економічної діяльності, що поєднує творчі здібності підприємця з інноваційними стратегіями. За даними Державної служби статистики України, на початок 2025 р. малі підприємства склали 94,9 % усіх українських підприємств, або 99,2 % усіх господарюючих суб'єктів. У малому підприємстві зайнято 50,9 % населення, воно забезпечує роботою 40 % найманих працівників у країні. У 2024 р. малі підприємства створили 28,2 % доданої вартості від загальної в Україні та 25,1 % ВВП країни¹.

І. Подольська (2023) вважає, що мале підприємництво є базовою ланкою економіки, що сприяє її зміцненню, мобілізації фінансових і виробничих ресурсів населення. Науковиця наголошує, що за рахунок мобільності, гнучкості, інноваційного підходу малі підприємства спроможні швидко пристосуватися до змін споживчого попиту, оперативно здійснювати виробництво нової продукції. О. Губарик і Д. Іванова (2024) серед ключових проблем бухгалтерського обліку в малих підприємствах виокремлюють неоднорідність бухгалтерського обліку, відсутність ефективних аналітичних інструментів і незадовільне виконання вимог законодавства. Є. Іонін і Т. Лужанська (2024) переконані, що діджиталізація обліку і аналізу в малих підприємствах є частиною стратегії їх виживання в умовах воєнних конфліктів, обмеженості ресурсів і нестабільності економіки. Їх підтримують І. Смірнова та Н. Смірнова (2021, с. 408): «Найважливішим критерієм при виборі програмного забезпечення для підприємств малого бізнесу залишається співвідношення його ціни та можливості... ведення обліку та складання звітності». Ґрунтовно проаналізували проблеми обліку в малих підприємствах в умовах воєнного стану В. Уманська, А. Ткаченко і Є. Манзенко (2023), які дійшли висновку, що запроваджені на початку воєнного стану послаблення для малого бізнесу виявилися неефективними, спричинили зниження надходжень до бюджету, тому були поступово скасовані. Підсумовуючи результати досліджень нау-

¹ Показники діяльності суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва. Державна служба статистики України. 2010—2025. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 12.09.2025).

ковців, вважаємо, що інструменти спрощеного обліку й оподаткування потребують адаптації до умов воєнного стану.

Отже, **мета статті** — окреслити ключові напрями адаптації спрощеної системи обліку й оподаткування малих підприємств у контексті їх ролі для соціально-економічного забезпечення населення в умовах воєнного стану і повоєнної відбудови.

Дослідження базується на діалектичному методі, розглядаючи мале підприємство як цілісну систему, вбудовану в господарську і соціальну системи України. Для оцінювання діяльності малих підприємств в Україні в нинішніх умовах, встановлення проблем спрощеної системи обліку і оподаткування в умовах воєнного стану використано методи аналізу і синтезу. Для розкриття зв'язків малого підприємства і держави залучено методи індукції та дедукції. Дослідження методологічних змін у спрощеній системі обліку й оподаткування виконано методом порівняння. Для підбиття підсумків дослідження використано метод узагальнення.

Стимулювання самозайнятості стосується трьох ключових сфер: спрощення взаємодії з державою, зменшення оподаткування і, власне, спрощення обліку.

1. Спрощення взаємодії з державою. Залучення широких мас населення до самозайнятості вимагає в частині взаємодії з державою простоти, доступності й зрозумілості. Як уже зазначалося, частка малих підприємств серед усіх підприємств України є дуже високою, тому їх адміністрування вимагає значних фінансових і людських ресурсів держави. Отже, спрощення адміністрування малих підприємств буде корисним як для держави, так і для самих підприємств. Способів спрощення адміністрування є декілька.

1. Делегування повноважень іншим суб'єктам. Такими суб'єктами можуть виступати банки, страхові компанії, аудитори, підприємства з надання бухгалтерських послуг, нотаріуси. Наприклад, інформацію про реєстрацію підприємцем до Єдиного реєстру можуть вносити банківські установи під час відкриття підприємницького рахунку. Банк також може контролювати перевищення лімітів отриманих на підприємницький рахунок доходів для малого підприємства. Нині таку можливість для українських підприємств не реалізовано. Основна перепона — обмежена інтеперабельність державних реєстрів і баз даних банку. Правові режими доступу до різних відомств і банківських даних не узгоджено, також важливою темою є дотримання банківської таємниці. Кроком до розв'язання цього питання є запровадження систем відкритого банкінгу.

У цьому контексті інтерес становить естонський досвід. Естонська модель *e-Business Register* забезпечує швидку електронну реєстрацію й доступ до відомостей про юридичних осіб, автоматизує зміну даних, подання звітів і перевірку контрагентів через єдиний портал. Це знижує адміністративні бар'єри, скорочує час відкриття чи зміни бізнесу, підвищує прозорість даних. Модель реалізується через алгоритм безпечного обміну даними між реєстрами, що дозволяє різним базам зберігати власні стандар-

ти, але обмінюватися запитами в уніфікованому, аудитованому і захищеному форматі, що дає змогу будувати «єдине вікно» без централізації усіх даних у одному моноліті².

Упровадження такої моделі в Україні зменшить дублювання даних, підвищить швидкість адміністративних сервісів, поліпшить якість даних для контролю і спростить процедури для малого бізнесу. Натомість виникає потреба в узгодженні нормативно-правової бази щодо доступу до даних. В умовах воєнного стану додатково потрібно проектувати стійкість систем до атак, резервування і процедури відновлення.

2. Відмова від малоефективних заходів взаємодії держави і малого бізнесу. Останнім часом найбільше дискусій виникає щодо запровадження обов'язкового використання РРО/ПРРО малими підприємцями (Уманська та ін., 2023). З одного боку, державні органи наполягають на суцільній фіскалізації малих підприємств. Дійсно, використання РРО/ПРРО створює ряд переваг: підвищує прозорість діяльності; знижує ризики фінансових порушень за правильного використання; автоматизує продажі, здійснює контроль товарних залишків. Однак в умовах воєнного стану існують технічні й організаційні обмеження. Нестабільність електропостачання та інтернет-зв'язку унеможлиблює безперебійне функціонування РРО/ПРРО, що створює ризики отримати штрафні санкції. Засоби РРО/ПРРО можуть стати інструментом додаткового тиску на бізнес. Зростає навантаження з ведення електронного обліку. Для малих підприємств додаткові витрати на техніку, налаштування програм, навчання персоналу є відчутними. Значна частина підприємців має недостатній рівень цифрової грамотності, що ускладнює процес упровадження нових технологій. Сума цих факторів зумовлює небажання підприємців використовувати РРО/ПРРО. Крім того, вимога застосування РРО/ПРРО потребує значного ресурсу для нагляду. Суцільне впровадження засобів РРО/ПРРО є можливим лише за умови забезпечення стабільної інфраструктури, а також державної інформаційної і технічної підтримки підприємців.

3. Об'єднання процедур через інтеграцію баз даних державних органів. Успішними прикладами для спрощення взаємодії держави і малого бізнесу є закріплені на законодавчому рівні система державних цифрових послуг «Дія», Єдина інформаційна система соціальної сфери, автоматичне надання мобілізованим ФОП податкових пільг. Проте на практиці існує проблема фрагментарності й обмеженої інтеграції державних інформаційних систем і реєстрів через відмінності в їх технічних стандартах і протоколах обміну. В результаті дані дублюються, мають різну структуру, а їх автоматичне порівняння або перевірка достовірності ускладнені.

Для практики малого бізнесу це проявляється в бюрократичних бар'єрах: підприємцям доводиться надавати одні й ті самі дані до різних контролюючих органів. Відсутність повноцінної інтеграції уповільнює впрова-

² E-Business Register Portal. URL: https://www.rik.ee/en/e-business-register/e-business-register-portal?utm_ (дата звернення: 04.11.2025)

дження принципу «єдиного вікна» у відносинах між бізнесом і державою. Багато процедур у сфері фінансового обліку, ліцензування, оподаткування все ще потребують ручного підтвердження даних. З огляду на це, технічна неузгодженість і правова фрагментарність стримують розвиток цифрової екосистеми «держава — бізнес», для усунення яких потрібні стандартизація форматів даних, створення єдиної архітектури взаємодії реєстрів і впровадження прозорих механізмів міжвідомчого обміну.

4. Можливість передання деяких функцій безпосередньо малим підприємствам. Розробка регламентів самоконтролю і створення чек-листів, де зібрано типові помилки і порушення, які разом із звітністю подаються до контролюючих органів, дозволили б малим підприємствам самостійно виявляти помилки і мінімізувати ризики штрафних санкцій.

2. Спрощення оподаткування. Нині на бізнес-середовище в Україні суттєво впливають військові дії. Спрощена система обліку і оподаткування, попри її зручність для малого бізнесу, має низку обмежень у відображенні збитків і втрат активів, спричинених війною. Основна проблема полягає в тому, що єдинники не ведуть повноцінного бухгалтерського обліку, а лише спрощений облік доходів. Через це збитки від руйнувань, пошкодження майна чи втрати контролю над активами на окупованій території офіційно не зменшують базу оподаткування. Спрощена система не передбачає механізмів документального підтвердження втрат, коли втрачено доступ до первинних документів на окупованих територіях. Виникають складнощі з відновленням даних, оцінюванням вартості втраченого майна, отриманням страхових компенсацій і державної допомоги. Крім того, підприємці стикаються з проблемами щодо сплати податків у разі фактичного зупинення діяльності, втрати клієнтської бази чи неможливості здійснювати розрахункові операції. У цілому проблеми спрощеної системи в умовах війни зводяться до відсутності гнучких інструментів відображення збитків і втрат, браку правових механізмів для фіксації економічних наслідків воєнних дій. Це посилює потребу в модернізації спрощеної системи і створенні норм щодо обліку втрат у період воєнного стану.

З початком повномасштабної війни у 2022 р. для підтримки малого бізнесу було впроваджено ряд пільг. Однак з часом частину з них було скасовано через неефективність, а також з мотивів необхідності поповнення державного бюджету. У 2025 р. діяла можливість оформлення податкових канікул у місяць, коли не було доходів, звільнення від сплати податків для мобілізованих ФОП, звільнення від сплати податку на землю і орендної плати (для тимчасово окупованих територій і територій активних бойових дій), отримання міжнародних грантів і пільгового кредитування (доступні кредити 5-7-9 %). Натомість обов'язковою стала сплата до бюджету військового збору всіма групами ФОП³.

³ Податковий кодекс України № 2755-VI від 02.12.2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

Американський учений А. Лаффер (Laffer, 2004) обґрунтував залежність між надходженнями до бюджету і розмірами податкових ставок. За результатами його досліджень, поступове зростання податкових ставок збільшує надходження до бюджету, але до певної межі. Високий податковий тиск знижує ділову активність, призводить до закриття і релокації підприємств до інших податкових юрисдикцій, що спричиняє зменшення податкової бази і, як наслідок, податкових надходжень. В Україні податковий тиск поєднується з жорстким адмініструванням, вимогами суцільної фіскалізації, а також труднощами роботи в умовах воєнного стану. З урахуванням цього, можна припустити, що зменшення податкового і адміністративного тиску сприятиме зростанню ділової активності населення і збільшенню надходжень до бюджету. На нашу думку, ефективно ввести деякі податкові послаблення адресно, щоб вони діяли саме в тих точках, де малому бізнесу особливо потрібна підтримка.

За спрощеною системою I і II груп підприємці повинні сплачувати фіксований розмір податків, незалежно від обсягів доходів. Платники єдиного податку за IV групою також сплачують фіксовану суму виходячи з площі належних їм на праві власності або оренди земельних ділянок. За Податковим кодексом⁴, до IV групи відносяться юридичні особи, у яких обсяг сільськогосподарського товаровиробництва за попередній період складає не менше 75 %, а також ФОП, які здійснюють діяльність у межах фермерського господарства. На час воєнного стану визначено пільги з сплати цього податку. Для юридичних осіб, у яких понад 30 % земель перебувають під окупацією, нормативний обсяг сільськогосподарського товаровиробництва знижено до 50 %. Не враховуються для оподаткування землі, де ведуться активні бойові дії, землі в окупації, забруднені вибухонебезпечними предметами. Проте платники податку IV групи, на відміну від I і II груп, зобов'язані сплачувати ПДВ і ПДФО, а ФОП — єдиний соціальний внесок і військовий збір.

Новостворені малі підприємства можуть отримувати невеликі доходи, навіть менші за витрати, особливо це стосується виробничих промислових, сільськогосподарських підприємств. Для підтримки діяльності таких підприємств доцільно надавати їм податкові канікули на період окупності вкладеного капіталу. Прикладом для встановлення періоду окупності може слугувати Північноамериканська система класифікації промисловості (North American Industry Classification System — NAICS⁵), згідно з якою визначено відмінності між підприємствами різних галузей за критеріями конкурентоспроможності, витрат, доходів, темпів зростання і технологічних змін, що впливає на період окупності різних підприємств. Також на обчислення цього терміну може впливати регіон, особливості галузі, специфіка роботи підприємства тощо.

---

⁴ Там само.

⁵ NAICS Identification Tools. *Small Business Administration*. URL: <https://www.sba.gov/> (дата звернення: 26.10.2025).

Ще одну пільгу можна запропонувати малим підприємствам за працевлаштування отримувачів соціальних виплат — у вигляді звільнення від сплати ПДФО за такого працівника, у разі коли він відмовляється від соціальних виплат, а натомість отримує надбавки до зарплати з частини зекономлених підприємством коштів на сплату ПДФО. У такий спосіб держава стимулюватиме працевлаштування соціально незахищених верств населення і зменшуватиме витрати на соціальні виплати, підприємства заощаджуватимуть на податках, працівники з соціально вразливих верств отримуватимуть певну перевагу при працевлаштуванні й не втрачатимуть доходу від соціальних виплат, які заміщуватимуться надбавкою до заробітної плати.

В Україні існуючий неоподатковуваний мінімум доходів громадян у розмірі 17 грн був встановлений більше 20 років тому і відтоді не переглядався. За міжнародною практикою неоподатковуваний мінімум доходів громадян є прожитковим мінімумом, з якого не можна утримувати податки, оскільки це ставить громадянина за межу виживання. Отже, для мікропідприємств можна встановити мінімальну межу річних доходів, з яких не стягуватимуться податки. Контролювати перевищення цього ліміту можна за показниками банківського рахунку.

Надання мікропідприємствам державних грантів, на наш погляд, має сумнівну ефективність. У воєнний час ресурси держави направляються на оборону. Надання мікрогрантів вимагає додаткових коштів за рахунок або міжнародних запозичень, або підвищення податків. При цьому вони мають точковий ефект, не змінюючи системи в цілому. Скористатися ними може невелика частка мікропідприємств. Натомість є інші інструменти, які довели свою ефективність і не вимагають додаткового фінансування. Для підтримки малого підприємництва потрібні системні заходи, здатні охопити переважну більшість малих підприємств. Як приклад наведемо Федеральне агентство США (Small Business Administration — SBA), яке займається підтримкою малого бізнесу через систему державних закупівель. У його пріоритеті — створення інфраструктури для малого бізнесу, майданчиків і каналів реалізації, розвиток консалтингу⁶.

3. Спрощення обліку. Для залучення населення до малого підприємництва в умовах воєнного стану потрібна трансформація спрощеної системи обліку з метою забезпечення її доступності й зрозумілості для осіб без бухгалтерської кваліфікації. Розглянемо, які зміни необхідно внести до регулюючих документів щодо спрощеної системи обліку, в розрізі елементів його методу (табл.).

Пояснимо пропоновані нами зміни.

По-перше, традиційна система документування в Україні орієнтована на використання затверджених форм. Ця модель забезпечує юридичну визначеність у ручному обліку. В цифровому середовищі головним є не зовнішній вигляд документа, а структура даних, які він містить, і логічні зв'язки між ними.

⁶ *Small Business Administration*. URL: <https://www.sba.gov/> (дата звернення: 06.11.2025).

Удосконалення регулювання спрощеного обліку

Елемент методу	Нормативні документи	Чинні спрощення	Пропоновані зміни до нормативних документів
Документування	Ст. 9 Закону України «Про бухгалтерський облік»	Зменшення кількості документів, реквізитів і показників, які розкриваються	Перехід від стандартизації форм до стандартизації реквізитів
Оцінка	Ст. 2 НП(С)БО 25	Не вимагається оцінки за справедливою вартістю і проведення переоцінки	Дозволити оцінку за повною собівартістю
Калькуляція	Ст. 5.4—5.6 НП(С)БО 25	Не розраховуються податкові різниці, не нараховуються резерви	Алгоритмізація калькуляцій для використання в цифровому середовищі
Рахунки	Спрощений план рахунків	Згортання рахунків шляхом об'єднання і вилучення тих, які невикористовуються малими підприємствами	Надати більшу свободу у визначенні об'єктів обліку, не передбачених планом рахунків
Подвійний запис	Ст. 3 Закону України «Про бухгалтерський облік»	Використання простої (single) бухгалтерії	Розширити перелік суб'єктів, які можуть використовувати просту бухгалтерію
Баланс і звітність	Ст. 11 Закону України «Про бухгалтерський облік», НП(С)БО 25	Згортання реквізитів звітності, зменшення частоти подання	Індивідуалізація звітності завдяки використанню інструментів штучного інтелекту

Джерело: складено автором за: НП(С)БО 25 «Спрощена фінансова звітність». Затверджена Наказом Мінфіну України № 39 від 25.02.2000 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00#Text>; Спрощений план рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств. Затверджений Наказом Міністерства фінансів України № 186 від 19.04.2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0389-01#Text>; Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні. Закон України № 996-XIV від 16.07.1999 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>

У ст. 9 Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» наведено перелік реквізитів, які відображають у обліковій документації. Встановлено, що первинні документи визнаються дійсними, якщо можна ідентифікувати господарську операцію⁷. Однак ці положення не

⁷ Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні. Закон України № 996-XIV від 16.07.1999 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>

орієнтовано на цифровізацію і data-centric архітектуру обліку. До того ж, на практиці в ході державного контролю невідповідність документів встановленим формам може стати підставою для визнання господарської операції недійсною. Перехід від регламентації форм до регламентації реквізитів має для малих підприємств кілька переваг:

- *гнучкість*: форми документів можуть змінюватися без порушення нормативної структури даних;
- *сумісність систем*: уніфіковані реквізити дають змогу державним і корпоративним базам взаємодіяти без втрати інформації;
- *аналітична глибина*: дані стають «машиночитаними», що підсилює контроль, моніторинг, аналітику в цифровому середовищі;
- *дерегуляція документування і звітності*: зникає потреба в затвердженні форм, замість цього регулюються тільки реквізити — ядро інформаційної моделі.

Перехід від регламентації форм до регламентації реквізитів відповідає принципам data governance і semantic interoperability (Rodrigues, 2025). Це стратегічний напрям для побудови інтелектуальної системи бухгалтерського обліку, де кожен документ є носієм даних, а не бюрократичною формальністю.

По-друге, зважаючи на невеликі обсяги діяльності, невелику кількість об'єктів обліку, малим підприємствам недоцільно вести окремі рахунки для загальноновиробничих і загальногосподарських витрат. Ці витрати можуть бути одразу перенесені в собівартість продукції, товарів, робіт або послуг. Таким чином, оцінка проводитиметься за повною собівартістю.

По-третє, впровадження цифрових технологій змінює калькуляцію. Завдяки цифровим продуктам з'являється можливість миттєво проводити складні розрахунки, відстежувати вартість у режимі реального часу. Тому з'являється потреба в приведенні методик калькуляції у відповідність з комп'ютерними алгоритмами. Алгоритм калькуляції можна умовно поділити на етапи:

- 1) *автоматизоване збирання даних*. Інформація про використання ресурсів надходить безпосередньо з первинних електронних джерел, як-то IoT, CRM- і ERP-модулі;
- 2) *класифікація і групування витрат*. Автоматичне віднесення витрат до відповідних статей калькуляції, використовуючи попередньо задані параметри;
- 3) *розподіл непрямих витрат*. Системи планування ресурсів підприємства (Enterprise Resource Planning — ERP) застосовують динамічні бази розподілу (час праці, площу, обсяг виробництва), що дозволяє коригувати частку накладних витрат у режимі реального часу;
- 4) *автоматичне формування калькуляційних листів*. Результати розрахунків систематизуються в калькуляційних звітах, які включають собівартість, структуру витрат, відхилення від планових показників і прогнозні моделі;

5) *аналітичний етап*. Інструменти аналітики дозволяють візуалізувати структуру собівартості, оцінювати ефективність витрат і ухвалювати управлінські рішення.

Калькуляція перестає бути лише елементом методу обліку — вона перетворюється на аналітичний механізм оптимізації ресурсів.

По-четверте, спрощений план рахунків не задовольняє повною мірою потреби обліку в малих підприємствах. На практиці підприємства затверджують робочий план рахунків, що містить більше об'єктів обліку. З огляду на велику кількість видів діяльності малих підприємств, передбачити в нормативних актах усі можливі об'єкти обліку складно. Варто надати можливість самостійно додавати до робочого плану рахунків такі, які необхідні для формування якісного інформаційного забезпечення зацікавлених сторін.

По-п'яте, небагатьом малим підприємствам в Україні дозволено використовувати просту бухгалтерію. Однак на практиці таких підприємств, яким достатньо було б ведення простої бухгалтерії, більше, але через неузгодженість законодавчого поля вони змушені використовувати подвійний запис, що вимагає більше робочого часу і ресурсів. Пропонуємо розширити перелік підприємств, яким дозволено використовувати просту бухгалтерію, для розширення кола залучених до підприємництва осіб.

По-шосте, нормативні вимоги підганяють усі різноманітні види діяльності малих підприємств під єдині стандартизовані форми звітності. Як наслідок, звітність досить поверхово розкриває діяльність підприємств. Спроби запровадити звітність про якісні характеристики діяльності не вирішують проблеми. Використання штучного інтелекту дозволить зробити звітність більш індивідуалізованою залежно від галузі діяльності, розмірів, регіону, технологічності, найму працівників тощо. Обробка таких звітів інструментами штучного інтелекту дасть можливість отримувати системну інформацію про стан малих підприємств, їх діяльність і розвиток.

Отже, побудовано вдосконалену трискладову модель спрощеної системи обліку й оподаткування, яка має забезпечити її різносторонній розвиток і яка включає як організаційні заходи взаємодії малих підприємств з державою, так і розвинуту методичну складову обліку й оподаткування.

ВИСНОВКИ

В умовах воєнного стану мале підприємництво може стати ключем до забезпечення стабільності економіки. Запропонована модель сприятиме розв'язанню соціально-економічних проблем і викликів воєнного часу, що, на нашу думку, сприятиме підвищенню ділової активності населення, залученню громадян до підприємницької діяльності, створенню робочих місць. В умовах воєнного стану і в період повоєнної відбудови такі заходи є необхідними для збереження достатнього рівня доходів населення, зниження соціального напруження, зменшення витрат держави на соціальне забезпечення.

Отримані результати потребують ширшого наукового осмислення, оскільки відображають не тільки окремі аспекти проблеми обліку і оподаткування малих підприємств в умовах воєнного стану, але й відкривають перспективи для подальших досліджень. Таким чином, представлений матеріал може слугувати підґрунтям для нових наукових розвідок, а також базою для розробки методичних рекомендацій, спрямованих на вдосконалення облікових процесів на малих підприємствах.

Дослідження проведене власним коштом автора.

Автор висловлює подяку І. Охріменку, д-ру екон. наук, проф., ректору Київського кооперативного інституту бізнесу і права за слушні поради і конструктивну дискусію в ході написання статті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- Лі Куан, Ю. (2016). *Із третього світу в перший. Історія Сингапуру. 1965—2000 рр.* Пер. з англ. Є. Сагайдак. Київ, КМ-Букс. 760 с.
- Скрипник, С., Лавров, Р., Шепель, І. (2023). Облік і оподаткування суб'єктів малого підприємництва. *Економіка та суспільство*, (52). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-61>
- Подольська, І. (2023). Сучасний стан та напрямки удосконалення обліку і звітності суб'єктів малого підприємництва. У: *Перспективи розвитку бухгалтерського обліку, аудиту, оподаткування та фінансів в умовах євроінтеграції*. Зб. матер. Всеукраїнської наук.-практ. інтернет-конференції (Миколаїв 22 травня 2023 р.). Миколаїв, МНАУ, 272 с. С. 90—93. URL: https://www.mnau.edu.ua/files/nauk_prof_konf/zbirnyk-tez-22-05-23.pdf#page=90
- Губарик, О., Іванова, Д. (2024). Особливості обліку фінансових результатів діяльності малого підприємства та напрями його удосконалення. *Економіка та суспільство*, (59). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-142>
- Юнін, Є., Лужанська, Т. (2024). Удосконалення системи обліку, аналізу та оподаткування на мікропідприємствах в умовах воєнного конфлікту. *Економічний аналіз*. Т. 34. № 3. С. 394—402. <https://doi.org/10.35774/econa2024.03.394>
- Смірнова, І., Смірнова, Н. (2021). Вплив інформаційних технологій на організацію та ведення обліку на підприємствах малого бізнесу. У: *Облік, аналіз, аудит та оподаткування: сучасна парадигма в інформаційного суспільства*. Зб. матер. VII Між. наук.-практ. конф., присвяч. 115-річчю КНЕУ імені Вадима Гетьмана (9—10 груд. 2021 р., Київ). Київ, КНЕУ. С. 406—408. URL: <https://dspace.kntu.kr.ua/server/api/core/bitstreams/ec00615c-0853-4f07-ba23-1140a08ee4fe/content>
- Уманська, В., Ткаченко, А., Манзенко, Є. (2023). Перспективи розвитку системи обліку та оподаткування на малих підприємствах. *Економіка та суспільство*, (55). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-50>
- Laffer, A. (2004). *The Laffer Curve: Past, Present, and Future*. The Heritage Foundation. URL: <https://www.heritage.org/taxes/report/the-laffer-curve-past-present-and-future>
- Rodrigues, N. (2025). Transforming enterprise finance with data-centric architectures and platform integration. *World Journal of Advanced Engineering Technology and Sciences*. 15(03). 937—945. <https://doi.org/10.30574/wjaets.2025.15.3.1001>

Надійшла 01.10.2025

Прорецензована 21.10.2025

Доопрацьована 10.11.2025

Підписана до друку 20.11.2025

REFERENCES

- Lee Kuan, Yew. (2016). From Third World to First: The Singapore Story: 1965-2000. Kyiv. 760 p. [in Ukrainian].
- Skrypnyk, S., Lavrov, R., Shepel, I. (2023). Accounting and taxation of small business entities. *Economy and Society*, (52). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-61> [in Ukrainian].
- Podolska, I. (2023). Current status and directions for improving accounting and reporting of small business entities. *In: Prospects for the development of accounting, audit, taxation and finance in the context of European integration. Proc. All-Ukrainian Sci.-Pract. Internet Conference (Mykolaiv, May 22, 2023)*. Mykolaiv, 272 p. P. 90—93. URL: https://www.mnau.edu.ua/files/nauk_prof_konf_zbirnyk-tez-22-05-23.pdf#page=90 [in Ukrainian].
- Hubaryk, O., Ivanova, D. (2024). Peculiarities of accounting of financial results of small enterprises and directions of its improvement. *Economy and Society*, (59). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-142> [in Ukrainian].
- Ionin, Ye., Luzhanska, T. (2024). Improving the accounting, analysis, and taxation system for microenterprises in conditions of armed conflict. *Economic Analysis*. Vol. 34. No. 3. P. 394—402. <https://doi.org/10.35774/econa2024.03.394> [in Ukrainian].
- Smirnova, I., Smirnova, N. (2021). The impact of information technology on the organization and practices of accounting in small businesses. *In: Accounting, analysis, audit and taxation: a modern paradigm in the information society. Proc. VII Int. Sci.-Pract. Conf. dedicated to the 115th anniversary of the KNEU named after Vadym Hetman (Kyiv, December 9—10, 2021)*. Kyiv, KNEU. P. 406—408. URL: <https://dspace.kntu.kr.ua/server/api/core/bitstreams/ec00615c-0853-4f07-ba23-1140a08ee4fe/content> [in Ukrainian].
- Umanska, V., Tkachenko, A., Manzenko, Ye. (2023). Prospects for the development of the accounting and taxation system at small enterprises. *Economy and Society*, (55). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-50> [in Ukrainian].
- Laffer, A. (2004). The Laffer Curve: Past, Present, and Future. *The Heritage Foundation*. URL: <https://www.heritage.org/taxes/report/the-laffer-curve-past-present-and-future>
- Rodrigues, N. (2025). Transforming enterprise finance with data-centric architectures and platform integration. *World Journal of Advanced Engineering Technology and Sciences*. 15(03). 937—945. <https://doi.org/10.30574/wjaets.2025.15.3.1001>

Received on October 1, 2025

Reviewed on October 21, 2025

Revised on November 10, 2025

Signed for printing on November 20, 2025

Vadym Novikov, PhD Student at the Department of Accounting and Taxation
Kyiv Cooperative Institute of Business and Law
18, Yulii Zdanovskoyi St., Kyiv, 03022, Ukraine

SIMPLIFIED SYSTEM OF ACCOUNTING
AND TAXATION UNDER MARTIAL LAW AND DURING
POST-WAR RECONSTRUCTION OF UKRAINE

The role of small business in ensuring the socio-economic stability of Ukraine under martial law and in post-war reconstruction period is considered. It is determined that the key problem for the state remains social security of broad segments of the population, which requires considerable budget expenditures. Under these conditions, small business appears as an effective tool for creating jobs, attracting citizens to self-employment and reducing the burden on the social part of the budget.

The scientists and practitioners' approaches to the organization of the social security system are analyzed, their possible adaptation in Ukrainian realities, in particular, by creating conditions for self-subsistence of citizens and the development of entrepreneurial initiative, is considered. Modern scientific studies that confirm the significant contribution of small business to GDP formation, employment and tax revenues are summarized.

Particular attention is paid to the problems of accounting and taxation of small enterprises under current conditions. The main barriers to their activities are identified: limited financial and human resources, low technological effectiveness, complexity of interaction with state authorities. The need to simplify accounting and administration procedures, abandon inefficient fiscalization measures, as well as create a flexible taxation system is proven.

Directions for improving accounting and tax policy are proposed: delegation of some functions to private institutions, integration of state databases, introduction of tax holidays for newly created enterprises, expansion of rights to use simple accounting, improvement of approaches to stocktaking and reporting. The advisability of using digital technologies and artificial intelligence to automate accounting and form individualized reporting is underscored.

The results of the study confirm that the development of small business can become a key factor in socio-economic stability under martial law, contribute to economic recovery and reduce social tension in Ukrainian society in post-war reconstruction period.

Keywords: *simplified accounting; simplified taxation system; martial law; digitalization.*